Archeologia peryferii kultury tartezyjskiej: dynamika osadnictwa i przemiany społeczno-technologiczne między późnym okresem epoki brązu a wczesnym okresem epoki żelaza w dolinie Bonhabal i Harnina

Spektakularne odkrycia archeologiczne w dolinie rzeki Gwadiana na takich stanowiskach archeologicznych jak np. Casas de Turuñelo każą na nowo zastanowić się nad pojęciem obszarów centralnych i peryferyjnych w obrębie starożytnej krainy zwanej przez Greków Tartessos, uznawanej za pierwszą cywilizację na Zachodzie (Ryc. 1). Do niedawna to dolina rzeki Gwadalkiwir ujmowana była w kategoriach rdzenia kulturowego. Między Gwadalkiwirem a Gwadianą istnieją duże obszary północnej Andaluzji i południowej Estremadury, które nie doczekały się systematycznych badań, a są kluczowe dla zrozumienia zmian, jakie następują w obrębie kultury tartezyjskiej na przełomie epoki brązu i żelaza.

W celu wypełnienia tej luki badawczej planowane jest przeprowadzenie archeologicznych prac powierzchniowych w dolinie strumieni Bonhabal i Harnina (Ryc. 2), które znajdują się na południe od doliny rzeki Gwadiana. Obszar ten został wybrany nieprzypadkowo. Jego lokalizacja jest strategiczna ze względu na położenie wzdłuż starożytnego szlaku komunikacyjnego Vía de la Plata (dziś biegnie tamtędy autostrada) oraz bliskość stałych źródeł wody, kluczowych dla pomyślnego rozwoju osadnictwa.

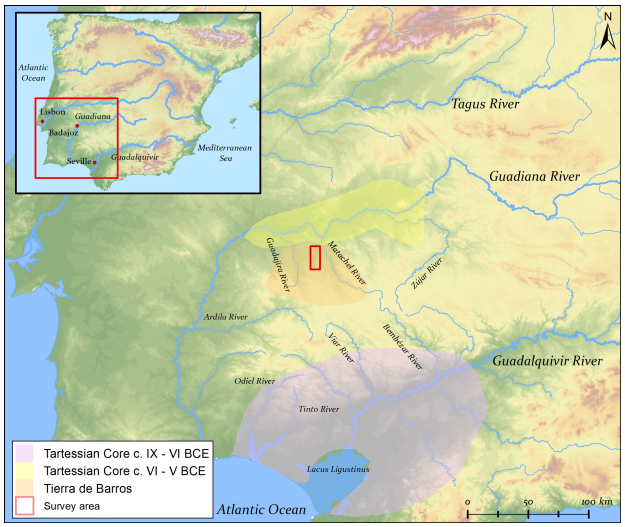

Ryc. 1. Najważaniejsze regiony kultury tartezyjskiej.

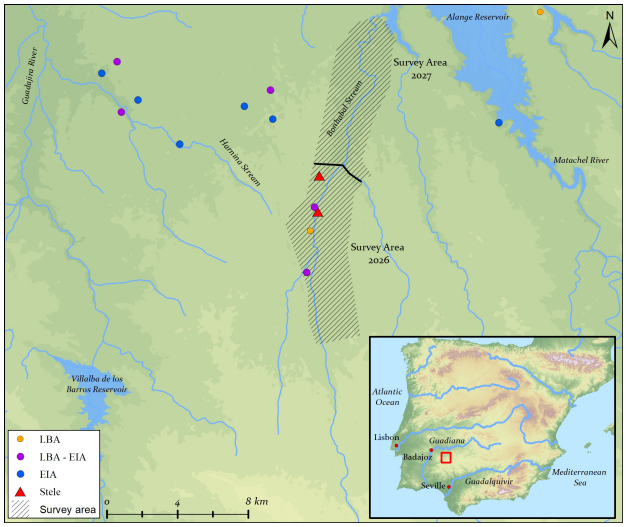

Ryc. 2. Obszar planowanych badań (mapy: Pablo Paniego).

Prace mają na celu odkrycie nowych stanowisk archeologicznych i systematyczne przebadanie technikami nieinwazyjnymi tych już znanych. Dzięki temu stanie się możliwe określenie stopnia powiązania między peryferyjnymi obszarami dolin Bonhabal i Harnina a centralnymi regionami Tartessos (Gwadalkiwir/Gwadiana). W ramach prac projektowych zespół chce zbadać, czy wzorce osadnicze i organizacja przestrzenna stanowisk archeologicznych obszarów peryferyjnych są takie, jak na terenie centrum, czy też dominują tam odrębne cechy lokalne. Poza systematycznymi pracami powierzchniowymi, w które zaangażowany będzie zespół badawczy przemierzający szpalerem obszar o wielkości ponad 50 kilometrów kwadratowych, wykorzystane zostaną takie techniki badawcze jak: GIS (analiza cech przestrzennych poszczególnych stanowisk i ich relacji z krajobrazem), Lidar (poszukiwanie nowych stanowisk, identyfikacja cech topograficznych), magnetometria (nieinwazyjne rozpoznanie struktur na stanowiskach archeologicznych), analizy geochemiczne (identyfikacja sfer aktywności ludzkiej na konkretnych stanowiskach archeologicznych) i geośrodowiskowe (odwierty, charakterystyka procesów fizycznych oraz chemicznych zachodzących w poszczególnych warstwach, odtworzenie warunków paleośrodowiskowych), petrografia oraz fluorescencja rentgenowska (wewnętrzna struktura, skład pierwiastkowy i pochodzenie ceramiki archeologicznej).

Podjęcie badań na terenie słabo poznanym, odkrycie nowych stanowisk archeologicznych i uzyskanie wyników dotyczących struktur wewnętrznych stanowisk już rozpoznanych, jak i tych nowych, a także analiza materiałów archeologicznych i próbek geośrodowiskowych może przynieść istotne ustalenia dotyczące charakteru i ekspansji kultury tartezyjskiej. Być może obszary uznawane do tej pory za peryferyjne mogły w rzeczywistości pełnić znacznie ważniejszą rolę, niż się powszechnie przypuszcza.